

Αθανάσιος Ψαλίδας

Ο Δημοτικιστής

Γλώσσα – Σχέση με Αλή Πασά, Ι.
Βηλαρά και Μπαλαναίους

Μπούγια Μαρία - Νιαβή Βασιλική – Φούκα
Ελένη

Αθανάσιος Ψαλίδας

Ο Αθανάσιος Ψαλίδας γεννήθηκε το 1767 στα Ιωάννινα και ήταν γιος του Πέτρου Ψαλίδα, εμπόρου που δούλευε στη Βλαχία και τη Ρωσία και της Ελισάβετ από κοντινή, ορεινή περιοχή του Ζαγορίου. Υπήρξε λόγιος, συγγραφέας και διδάσκαλος, από τις σημαντικότερες μορφές του Νεοελληνικού Διαφωτισμού.

Θεωρείται ένας από τους πιθανούς συγγραφείς της «Ελληνικής Νομαρχίας»(1806), έργο που δεν υπογράφεται κι επισήμως δεν αποδίδεται επιστημονικά ακόμα σε συγκεκριμένο συγγραφέα, καθώς και της έμμετρης σάτιρας «Ρωσαγγλογάλλου»(1812). Στα πρώτα του έργα υιοθετούσε την αρχαίζουσα καθαρεύουσα, μετά όμως τη διαμονή του στη Βιέννη όπου ήλθε σ' επαφή με φιλελεύθερες ιδέες, χρησιμοποιούσε την άμεση, ζωντανή δημοτική. Μάλιστα δεν δεχόταν ούτε την μέση οδό του Αδαμάντιου Κοραή με την καθαρεύουσα.

Ελληνικές γλώσσες – Ιστορική αναδρομή

Με τον όρο Ελληνικές γλώσσες δεν υπονοούμε τίποτε άλλο πέρα από το ότι η Αρχαία Ελληνική (με τις διάφορες μορφές που παίρνει ανά περίοδο και γεωγραφική περιοχή) είναι μια διαφορετική και ξεχωριστή γλώσσα από τη Νέα Ελληνική. Θα μπορούσαμε σε γενικές γραμμές να ταυτίσουμε την Αρχαία Ελληνική με τη λόγια γλώσσα και τη Νέα Ελληνική με την καθομιλουμένη. Η απαρχή της διάστασης και διαφοροποίησης της λόγιας και της δημώδους εντοπίζεται στον 1^ο αιώνα μ. Χ., με τη δεύτερη σοφιστική, όπου επιχειρείται μια τεχνητή αναβίωση της κλασσικής αττικής διαλέκτου, η οποία και επρόκειτο να επηρεάσει μεταγενέστερα και τη γλώσσα της Αγίας Γραφής και γενικότερα των χριστιανικών κειμένων.

Οι διανοούμενοι ξεκινούν να περιφρονούν τη δημώδη και επιδιώκουν να μιμηθούν τους αρχαιότερους συγγραφείς στο ύφος. Επιστρέφοντας στην καθομιλουμένη, η οποία παραμένει μία προφορική γλώσσα, συντελούνται μεγάλες αλλαγές στην προφορά από τον 4^ο αιώνα π. Χ. μέχρι και τον 9^ο αιώνα μ. Χ., ενώ όπως σημειώνει ο Mackridge, από τότε και μέχρι τη σύγχρονη εποχή, η δημώδης υπέστη ελάχιστες αλλαγές. Οι λόγιοι την περίοδο της βυζαντινής αυτοκρατορίας ακολουθούν την πρακτική του εξαρχαϊσμού του γραπτού τους λόγου, μιμούμενοι αρχαίους συγγραφείς. Ήδη από τις απαρχές της Βυζαντινής αυτοκρατορίας αλλά και με την άνθιση του βυζαντινού κλασικισμού τον 11^ο και τον 14^ο αιώνα μ. Χ., οι βυζαντινοί λόγιοι εφαρμόζουν έναν γλωσσικό αρχαϊσμό με πλήθος εκδοχών του να εμφανίζεται στον γραπτό λόγο.

Θα πρέπει να σημειωθεί, ότι η παιδεία στα χρόνια της Τουρκοκρατίας βρισκόταν υπό την επίβλεψη του ανώτερου πολιτικού θεσμού του υπόδουλου γένους, δηλαδή του Πατριαρχείου της

Κωνσταντινούπολης. Η μόρφωση βασιζόταν πάνω στα χριστιανικά κείμενα, επομένως οι λόγιοι διδάσκονταν στην ουσία την αρχαϊκή γλώσσα της Αγίας Γραφής. Η καθομιλουμένη θα αποτυπωθεί για πρώτη φορά και σε γραπτή μορφή. Η τάση για ενασχόληση με την καθομιλουμένη γλώσσα προέρχεται από την Ευρώπη, κάτι το οποίο ίσως δείχνει μια πρώιμη επιρροή στον ελληνορθόδοξο κόσμο, από τις αλλαγές που συντελούνται στη Δυτική Ευρώπη με την εγκατάλειψη της λατινικής και τη σταδιακή καθιέρωση των ευρωπαϊκών γλωσσών.

Το ζήτημα της γλώσσας την περίοδο του Νεοελληνικού Διαφωτισμού

Εισερχόμαστε πλέον στη χρονική περίοδο, όπου έχει καθιερωθεί να ονομάζεται Διαφωτισμός. Ο 18^{ος} αιώνας είναι εποχή έντονων πνευματικών ζυμώσεων και αντιθέσεων. Είναι η εποχή που εμφανίζεται στο προσκήνιο το περίφημο «γλωσσικό ζήτημα» και αποτελεί το κυρίαρχο στοιχείο της ιδεολογικής πνευματικής σύγκρουσης για παραπάνω από δύο αιώνες.

Η καθιέρωση των ευρωπαϊκών γλωσσών στη Δυτική Ευρώπη έχει ολοκληρωθεί, ενώ η έκφανση του Διαφωτισμού στην Ελλάδα καλείται να λύσει ένα ζήτημα, αυτό της αναντιστοιχίας της προφορικής και της μέχρι τότε καθιερωμένης γραπτής γλώσσας. Σημαντικότατο ρόλο στη δημιουργία της δυναμικής, που θα ανακινήσει το ζήτημα της γλώσσας, παίζει η τυπογραφία.

Έτσι δημιουργούνται τρεις τάσεις: α) οι χυδαϊστές ή οπαδοί της δημώδους γλώσσας (οπαδοί της απλής γλώσσας του λαού), β) οι Κοραϊστές ή οπαδοί της μέσης οδού και γ) οι αρχαϊστές ή οπαδοί της αρχαίας γλώσσας.

Η τυπογραφία και ο ρόλος της στο ζήτημα της γλώσσας

Σημαντικότατο ρόλο στη δημιουργία της δυναμικής, που θα ανακινήσει το ζήτημα της γλώσσας, παίζει η τυπογραφία. Η Νάσια Γιακωβάκη σημειώνει ότι «η έκρηξη των εκδόσεων, η άρση της λογοκρισίας, τα πνευματικά δικαιώματα, η άνοδος των εφημερίδων και του περιοδικού τύπου, η εμφάνιση νέων ειδών λόγου που συνδέονται με την τυπογραφία, όπως το μυθιστόρημα, αλλά και γενικότερα η αναγνωστική επανάσταση του 18ου αιώνα, με την είσοδο του βιβλίου στην ανθρώπινη καθημερινότητα και τη δημιουργία ενός αναγνωστικού κοινού, που παίζει έναν σημαντικό ρόλο ως οικονομικός και πολιτικός παράγοντας, θα δρομολογήσουν τις εξελίξεις υπέρ των εθνικών γλωσσών».

Αθανάσιος Ψαλίδας και η θεωρία του για τη γλώσσα

Ο Ψαλίδας είναι οπαδός της διδασκαλίας των επιστημών και όλων των χρήσιμων γνώσεων, αλλά και δηλωμένος εχθρός της απαρχαιωμένης και δογματικής διδασκαλίας, η οποία δίνει έμφαση στην εκμάθηση νεκρών γλωσσών και παραμελεί τα νέα επιτεύγματα.

Ο ίδιος διδάχτηκε τη λόγια γλώσσα, όταν βρισκόταν στο «προληπτικό βασίλειο» (δηλαδή όταν μορφώθηκε), αλλά αντιλαμβανόμενος ότι η γλώσσα αυτή είναι προϊόν της φαντασίας και όχι της πραγματικότητας, την εγκατέλειψε, ενώ δηλώνει ότι δεν μπορεί να αντιληφθεί, πώς είναι δυνατόν, άνθρωποι μορφωμένοι και γνώστες της φιλοσοφίας και της φιλολογίας, να πιστεύουν σε μία φανταστική επιινόηση.

Υποστηρίζει για την αρχαϊζουσα ότι πρόκειται για μια γλώσσα, η οποία δεν μιλήθηκε ποτέ, ούτε στο παρελθόν, ούτε στο παρόν, και η οποία βεβαίως δεν μπορεί να γίνει αντιληπτή πουθενά. Παρομοιάζει τους οπαδούς της εξαρχαϊσμένης λόγιας γλώσσας με έναν νέο που είδε στον ύπνο του ένα πανέμορφο κορίτσι και πείστηκε για την ύπαρξή του, μέχρι που έχασε τα λογικά του. Έτσι και οι «νεκρόμυαλοι» διανοούμενοι, αποκομμένοι από την πραγματικότητα και δέσμιοι μιας τρελής ιδέας, πείστηκαν ότι μπορούν να καθιερώσουν μια μη πραγματική γλώσσα, πιστεύοντας, μάλιστα, ότι μιμούνται τους προγόνους τους.

Δεν είναι λίγες οι φορές που χρησιμοποιεί παραδείγματα από την αρχαία ελληνική ιστορία για να καταδείξει ότι οι αρχαίοι Έλληνες μεταχειρίζονταν το γλωσσικό όργανο πρακτικά, επειδή είχαν λογική, καθώς ο καθένας χρησιμοποιούσε τη διαλεκτό του, δίχως να περιφρονεί τις άλλες, ενώ ποτέ δεν επιχείρησαν να αναβιώσουν παλαιότερες νεκρές διαλέκτους της γλώσσας τους.

Σημειώνει ότι «δεν είναι χυδαία ή βάρβαρη η γλώσσα του γένους, αλλά τα μυαλά αυτών που κατηγορούν τη μητρική τους γλώσσα, δίχως την παραμικρή ντροπή», ενώ φέρνοντας ως παράδειγμα τον χαρακτηρισμό της γλώσσας του Γεώργιου Χορτάτζη, ως φυσικής γλώσσας, δηλώνει ότι «η μόνη φυσική γλώσσα είναι η μητρική γλώσσα του κάθε ανθρώπου».

Η απάντηση του Ψαλίδα στους επικριτές της χρήσης της δημώδους γλώσσας

Ο Ψαλίδας, απαντά σε τρεις κατηγορίες επικριτών της χρήσης της δημώδους. Στην πρώτη κατηγορία βρίσκονται οι διανοούμενοι, οι οποίοι θεωρούν ότι δεν γίνεται να εκφραστούν στη δημώδη γλώσσα οι φιλοσοφικές ιδέες (και σε αυτήν την πρόληψη απαντά μέσω του παραδείγματος του Κικέρωνα (που έγραψε φιλοσοφία στα λατινικά, σε εποχή που θεωρείτο πρόπον η φιλοσοφία να γράφεται σε αρχαία ελληνικά), αποδεικνύοντας ότι όλες οι γλώσσες δεν είναι τίποτε άλλο παρά

ένα σύνολο λέξεων που αναπαριστούν έννοιες, επομένως σε όλες μπορούν να εκφραστούν φιλοσοφικές ιδέες.

Στην δεύτερη κατηγορία επικριτών του, αυτών που θεωρούν ότι η γλώσσα θέλει διόρθωση και προσθέτουν σε αυτήν ψηφία, παλαιούς τύπους και λέξεις, συντάξεις ψευδοαττικές και φράσεις ξένες και τεχνητές, δηλώνει ότι η γλώσσα του Ερωτόκριτου και των ποιημάτων του Χριστόπουλου είναι πολύ πιο πλούσια στην έκφραση, από τις ψευδοαττικές τους λέξεις και τους καλεί να διαβάσουν τη ρωμαϊκή γλώσσα του Βηλαρά για να το διαπιστώσουν στην πράξη.

Όσο για την τρίτη ομάδα, αυτών που επιθυμούν να γράψουν στη δημώδη, αλλά αποθαρρύνονται από την έλλειψη γραμματικής και λεξικών, τους υπενθυμίζει ότι η γλώσσα είναι ζωντανή και αφού είναι η μητρική τους είναι σε θέση να γράψουν σε αυτή, καθώς ούτε ο Όμηρος, ούτε ο Κορνάρος, ούτε ο Χριστόπουλος έγραψαν τα έργα τους, με μια γραμματική ανά χείρας.

Η χρήση της γλώσσας από τον Αθανάσιο Ψαλίδα

Ο Ψαλίδας ήταν πρωτοπόρος του δημοτικισμού στα Ιωάννινα. Ο Χρήστος Σούλης αναφέρει ότι στο πρώτο βιβλίο του Ψαλίδα «Αληθής Ευδαιμονία» η γλώσσα του δεν είναι η λογιotaκίστικη της εποχής. Η γλώσσα των πρώτων βιβλίων του Ψαλίδα ήταν μεικτή. Αργότερα κατά τη διδασκαλία του χρησιμοποιούσε στο γραπτό αλλά και στον προφορικό λόγο μόνο την καθαρή δημοτική. Η «Γεωγραφία» του 1817 ήταν γραμμένη στη δημοτική καθώς και οι επιστολές του.

Σε επιστολή του προς τον Σπυρίδωνα Τρικούπη γράφει: «Του κάκου αν δεν σπάσετε τα κεφάλια των λογιotaτών κι αν δεν αποδεχτείτε την κοινή γλώσσα, ως γλώσσα εθνική».

Το 1824 σε γράμμα προς τον Μαυροκορδάτο σταλμένο από την Κέρκυρα, γράφει: «τα απλά ελληνικά φωτίζουν όλο το γένος μου». Σε επιστολή του στον Ιωάννην Ζαμπέλιον το 1812 γράφει: «...Όλες οι προσπάθειές μου κατατείνουν στην αφαίρεση των ανώφελων ορθογραφικών στοιχείων, τα οποία ήταν απαραίτητα στη χρήση της αρχαίας ελληνικής γλώσσας και εντελώς περιττά στη χρησιμοποίηση της νέας. Για του λόγου του αληθές, Έλληνες ήταν οι Έλληνες και πριν από την ανακάλυψη του «η» και του «ω», και Έλληνες θα παραμείνουν αν τα καταργήσουν ως μη απαραίτητα. Και η σαφής αυτή του θέση για τη γλώσσα καταλήγει με τη φράση: «Είμαι έτοιμος σε υπεράσπισή της επί παντός δικαστηρίου».

Οι ιδέες του Ψαλίδα επηρέασαν τους μαθητές του που πολλοί απ' αυτούς δίδαξαν αργότερα στη Ζωσιμαία Σχολή χρησιμοποιώντας στη διδασκαλία τους τη δημοτική γλώσσα.

Ο Αθανάσιος Ψαλίδας θα εισάγει κάθε καινοτομία, κάθε νεωτερισμό στην Καπλάνειο Σχολή και θα καταστήσει αυτή εφελτήριο του εκσυγχρονισμού και της προόδου.

Σχέσεις Αλή Πασά και Ψαλίδα

Το 1796 ο Αθανάσιος Ψαλίδας επιστρέφει στα Ιωάννινα προσκεκλημένος των προεστών της πόλης και αναλαμβάνει τη διεύθυνση της Μαρουτσαίας Σχολής. Την ίδια χρονιά που θα επέστρεφε στα Ιωάννινα θα έφερνε μαζί του όργανα για την πειραματική απόδειξη των όσων επαγγέλλονται οι θετικές επιστήμες, πειράματα που αναγκάζονταν να πραγματοποιεί μπροστά στα μάτια του Αλή Πασά και των συντηρητικών παραγόντων της πόλης, με σκοπό την διάλυση των δεισιδαιμονικών φόβων. Παράλληλα ανέπτυξε μια σημαντική σχέση με τον Αλή Πασά, ο οποίος χρησιμοποιούσε τον Ψαλίδα στις διαπραγματεύσεις του με τους Ευρωπαίους λόγω της ευρύτητας του πνεύματός του αλλά και της γλωσσομάθειάς του. Ο Ψαλίδας κατάφερε να αντιμετωπίσει με επιτυχία τους κραδασμούς που εκπορεύονταν από τέτοιου είδους ενέργειες, με τελική απόληξη το ιδεολογικό και γνωστικό περιεχόμενο των μαθημάτων της Σχολής του. Στο παραπάνω συνέβαλε τα μέγιστα η ιδιότυπη μορφή του ανεξίθρησκου, εξισορροπιστή των εθνοτήτων, ανεπαρκώς μορφωμένου, αλλά ενορατικού Αλή Πασά, ο οποίος ως γνωστόν προστάτευε τη Σχολή του Ψαλίδα και γενικότερα συνέδραμε την εκπαίδευση στα Ιωάννινα. Επιπλέον, ο Αλή Πασάς είχε αναθέσει στον Ψαλίδα την ευθύνη να παρακολουθήσει τις εργασίες του Συνεδρίου της Βιέννης το 1814, όταν είχαν ενταθεί οι συζητήσεις στον ευρωπαϊκό χώρο για τον επικείμενο διαμελισμό της Τουρκίας. Τελικά, η αποστολή του Ψαλίδα ματαιώθηκε, όμως ο «Αρχιδιδάσκαλος της Καπλανείου», συνέχισε με αμείωτο ενδιαφέρον τις προσπάθειες για την καλλιέργεια επαναστατικού κλίματος στην Ήπειρο. Ο καθηγητής Henry Holland σημειώνει πως, «ίσως, δεν είναι τυχαίο το γεγονός, ότι στην επίδραση του πνευματικού κύκλου που είχε αναπτυχθεί στα Ιωάννινα γύρω από τον Ψαλίδα οφείλεται το ενδιαφέρον του Αλή Πασά να μεσολαβήσει για την σωτηρία του Ρήγα Βελεστινλή, προσπάθεια όμως που δεν ευοδώθηκε».

Πηγή:<http://www.mixanitouxronou.gr/athanasios-psalidas-o-stochastis-toy-neoellinikoy-diafotismoy-poy-epirease-ton-ali-pasa-sta-proepanastatika-ioannina-i-symvoli-toy-ston-xesikomoton-ellinon/>

Η φιλία του Ψαλίδα με τον Βηλαρά

Ο Βηλαράς γεννήθηκε στα Κύθηρα το 1771, αλλά ανδρώθηκε στην πατρίδα του, τα Ιωάννινα και την υπηρέτησε ως γιατρός στην αυλή του Αλή Πασά. Ζώντας σε μια μικρή σχετικά πόλη, μακριά από τα κοσμοπολίτικα κέντρα του Φαναριωτισμού, είχε την ευκαιρία να γνωρίσει από κοντά και να ενστερνιστεί τις πιο γνήσιες εκφάνσεις του λαϊκού μας πολιτισμού και τη ζωντανή γλωσσική μας παράδοση. Τα χρόνια της ελληνικής επανάστασης τον βρήκαν στα Ιωάννινα απ' όπου έφυγε, πήγε

στα Ζαγοροχώρια κι εκεί πέθανε, στα 1823, έρημος και φτωχός. Κατά τη διάρκεια της ζωής του, εξέδωσε ένα μόνο έργο του, στα 1814, την Ρωμέικη γλώσσα. Σ' αυτό εκθέτει το ορθογραφικό του σύστημα και τις γλωσσικές του απόψεις. Ήταν από τους πρώτους ποιητές της Νεοελληνικής ιστορίας και λογοτεχνίας. Έγραφε στίχους με πολύ μεγάλη ευκολία, διδακτικά κείμενα, επιστολές, γλωσσικά δοκίμια και άλλες διατριβές ενώ μετέφρασε κείμενα στην δημοτική γλώσσα και αγωνιζόταν για την αναγέννηση του Ελληνικού Έθνους με όλες του τις δυνάμεις. Ο Βηλαράς όχι μόνο διδάσκει έναν ασυμβίβαστο δημοτικισμό, άλλα ταυτόχρονα αίρει την ισχύ της ιστορικής ορθογραφίας, των διπλών συμφώνων και των ποικίλων φωνηέντων που εκφράζουν τον ίδιο τον φθόγγο.

Ο Αθανάσιος Ψαλλίδας μαζί με τον Ιωάννη Κωλέττη, το Γεώργιο Σακελλάριο, τον Κυρίτση Καραγιάννη, τον Διονύσιο Ταγιαπέρα και κυρίως με τον Ιωάννη Βηλαρά συζήτησε και προώθησε σχέδια για την πνευματική και την εθνική αφύπνιση των Ελλήνων, διατηρώντας αλληλογραφία και με τους Αθανάσιο Χριστόπουλο και Χριστόφορο Περραιβό.

Θέλοντας να τιμήσει τον Ψαλίδα για όσα πρόσφερε στο Γένος του αφιερώνει το βιβλίο του Ρωμέικη Γλώσσα.

Στο μόντο που ακολουθεί αφηγείται ένα περιστατικό, πως ένας αυτοσχέδιος βιολιτζής έπαιζε με τρυφερότητα από τον ευρυμαθή δάσκαλο της μουσικής. Το μήνυμα γίνεται αισθητό στους αναγνώστες μέσα από τους στίχους που ακολουθούν:

«Ω πρόληψες του κόσμου
Τύραννοι της ψυχής,
ο κόσμος σας λατρεύουν
για να 'ναι δυστυχείς».

Ο Βηλαράς πίστευε στην εξέλιξη της κοινής με το πέρασμα του χρόνου και την τελειοποίησή της από τεχνίτες ικανούς και επιδέξιους, από προικισμένους καλλιτέχνες του λόγου με την λεπτή αίσθηση της φυσικής γλώσσας.

Στο αρχείο του Α. Ψαλίδα ανακαλύπτουμε σήμερα ότι υπήρχαν ποιήματα του Δ. Σολωμού. Αναγνωρίζει ως μεγάλους ποιητές τον Ιωάννη Βηλαρά και Αθανάσιο Χριστόπουλο.

Οι ιδέες του Ψαλίδα επηρέασαν όλους τους μαθητές του που πολλοί απ' αυτούς δίδαξαν αργότερα στη Ζωσιμαία Σχολή χρησιμοποιώντας στη διδασκαλία τους τη δημοτική γλώσσα. Σημαντικός δημοτικιστής υπήρξε ο μαθητής του, γιατρός και ποιητής Ιωάννης Βηλαράς ο οποίος έγραψε και δημοσίευσε την-για άλλους- χυδαία γραμματική της Ρωμέικης Γλώσσας.

Ο Ψαλίδας και οι Μπαλαναίοι

Τα Ιωάννινα αποτέλεσαν κέντρο διακίνησης ιδεών, ενώ δάσκαλοι και συγγράμματα επηρέασαν ολόκληρο τον Ελλαδικό χώρο αλλά και χώρες του εξωτερικού όπως η Κωνσταντινούπολη και η Μολδοβλαχία.

Εκείνη την εποχή στα Ιωάννινα παρατηρούμε τις πρώτες συστηματικές σχολές της Ελλάδας. Από αυτό γεννιέται το φαινόμενο της μαζικής παραγωγής συγγραμμάτων και έτσι αναβαθμίζεται ποιότητα της γραμματικής, τη φιλοσοφίας, των μαθηματικών, της αστρονομίας κλπ. Αυτές οι πραγματείες τυπώνονται κάνουν τον κύκλο τους στην Βενετία και ύστερα επιστρέφουν στην Ελλάδα. Θεωρούνται πρωτότυπες για τον ελλαδικό χώρο και χρήσιμες για την διάδοση των ιδεών ανάμεσα στους Έλληνες της Οθωμανικής επικράτειας, (αλλά είναι αυτονόητο πως δεν μπορούν να συγκριθούν με τις ιδέες που παράγονται στην Ευρώπη των Φώτων), παρόλα αυτά αποτελούν σημαντική βάση για την ανάπτυξη του Νεοελληνικού Διαφωτισμού.

Για αυτό το αποτέλεσμα ήταν πολύ σημαντικό το έργο του Ψαλλίδα και των Μπαλαναίων, οι οποίοι ήταν διευθυντές και διαχειριστές δύο ξεχωριστών σχολών με διαφορετικές και ιδιόρρυθμες απόψεις πάνω στο ζήτημα του συστήματος εκπαίδευσης. **Αυτό ήταν και η αιτία διαφωνίας και πολλές φορές σύγκρουσης ανάμεσα στις δύο σχολές.**

Από την μία πλευρά οι **Μπαλαναίοι** ήταν αδελφοί ιερείς και καθηγητές καταξιωμένοι ο καθένας στην ιδιότητά του. Σχολιάζονταν ως <ελληνοπρεπείς> σχολαστικοί και **συντηρητικοί** στις ιδέες και στον τρόπο διδασκαλίας τους καθώς επέλεγαν να μην χρησιμοποιούν πρωτοποριακές μεθόδους αλλά να συνεχίζουν την χρήση παλιότερων τεχνικών. Η παράδοση του μαθήματος γινόταν σε αρχαιάζουσα γλώσσα, ενώ προτεραιότητα είχαν η θεολογία και ορισμένοι Έλληνες συγγραφείς, επιστημονικά μαθήματα και ξένες γλώσσες είχαν δευτερεύουσα σημασία κατά την άποψή τους (έτειναν να αποκλειστούν από τη σχολή τους). Επίσης ξεθωριασμένοι μέθοδοι από την Βυζαντινή εποχή εξακολουθούσαν να έχουν θέση στη σχολή τους. Κάτι που συμπίπτει με τις απόψεις τους αφού φαίνεται να ήταν προσκολλημένοι στον τριπλό λόγο την παράδοση, την κοινωνική θέση και το θρησκευτικό λειτούργημα και στην ιδέα πως το Γένος θα φωτιστεί αναδράμοντας σε ένα δημιουργικό παρελθόν, αυτό της αρχαίας Ελλάδας και του Βυζαντίου. Όμως παρά αυτές τις απόψεις τους **είχαν μεγάλη επιτυχία** και από τη σχολή τους αποφοιτούσαν μαθητές που διέπρεψαν στον ελλαδικό χώρο και στις παροικίες.

Από την άλλη πλευρά ο **Ψαλίδας**, ριζοσπάστης, πολυταξιδεμένος και επηρεασμένος από τις ιδέες της Δύσης και κυρίως της Βενετίας, μολονότι είχε μαθητεύσει δίπλα στους Μπαλαναίους, επέστρεψε στην Ελλάδα, αναλαμβάνοντας τα καθήκοντα του δασκάλου στη σχολή που του κληροδοτήθηκε και έπειτα επιδοτήθηκε από τον Ζώη Καπλάνη. Χρησιμοποίησε την

δημοτική ελληνική γλώσσα για τη διδασκαλία διότι η άποψή του ήταν πως με την γλώσσα και τεχνικές του παρόντος στο εκπαιδευτικό σύστημα η Ελλάδα θα έχει ένα λαμπρό μέλλον. Επίσης έδωσε έμφαση σε όλα τα μαθήματα και με πρωτοποριακές ιδέες προσπαθεί να μεταφέρει τα εφόδια του στους Ηπειρώτες για να γίνουν μορφωμένες προσωπικότητες και ξεφύγουν από την σκλαβιά. Είχε ως στόχο να αποφοιτήσουν από την σχολή του προοδευτικοί άνθρωποι με προοπτικές που θα βοηθούσαν στην κοινή προσπάθεια για **ένα καλύτερο μέλλον και αυτός ο στόχος είναι μία από τις επιτυχίες του.**

Διαβάζοντας και μαθαίνοντας για το έργο και τις απόψεις των δυο σχολών καταλαβαίνουμε πως στη συμβίωση τους υπήρχαν δυσκολίες. Όπως ήταν λογικό η σχολή του Ψαλλίδα δέχτηκε διάφορες κριτικές μια τόσο διαφορετική και καινούρια άποψη δεν γίνεται εύκολα αποδεκτή από ανθρώπους που είναι συνηθισμένοι σε άλλων τρόπο σκέψης. Έτσι όσο ο Ψαλίδας προσπαθούσε να διοικήσει μόνος του τη σχολή του, ο Ζώης Καπλάνης ο οποίος επιδοτούσε την σχολή του ριζοσπάστη καθηγητή λάμβανε επιστολές είτε από εκκλησιαστικούς παράγοντες, είτε από έγκριτα πρόσωπα της εποχής, συμπεριλαμβανομένων των Μπαλαναίων που περιείχαν διάφορες κατηγορίες για τον Ψαλίδα και για τις πρωτότυπες ιδέες του σχετικά με τον τρόπο διδασκαλίας. Πιο συγκεκριμένα κατηγορήθηκε για κακή διαχείριση του κληροδοτήματος και για αθεΐα. Μετά από αρκετή πίεση που δέχτηκε ο Καπλάνης ώστε να καταργηθεί η οικονομική και διδακτική αυτονομία της Σχολής. Αποφασίστηκε η μετατροπή της Σχολής σε Πατριαρχική δηλαδή υπό την επιτήρηση του Πατριαρχείου σε ότι αφορά την οικονομία και την ιδεολογία της Σχολής. Ύστερα από κάποια χρόνια αυτή η απόφαση αφορούσε μόνο την οικονομική διαχείριση. Πολλοί θα σκεφτούν γιατί δεν ένωναν τις σχολές τους ο Ψαλλίδας και οι Μπαλαναίοι; Αυτή ήταν μία πρόταση που έγινε από κάποια πρόσωπα Γιαννιώτες και μη αλλά δεν ήταν εύκολα εφικτή λόγω εντελώς διαφορετικής ιδεολογίας.